

Nationaal Park
Dwingelderveld

Nationaal Park
Drents-Friese Wold

Verslag Stuurgroep Regionaal Landschap Drents-Friese Grensstreek Donderdag 20 april 2017, Bonte Wever Assen

Aanwezig: Henk van Hooft, Catrien Scholten (secretaris), Bert Hummelen (Staatsbosbeheer), Homme Geertsma (Gemeente Westerveld), Ruud Kreetz (Natuurmonumenten), Minne Wiersma (Maatschappij van Weldadigheid), Jan Bloemerts (LTO Noord), Dick Dijkstra (Recreatieschap), Raymond Beerendonk (Recron - Reeënwissel), Gert-Jan Bent (Gemeente Midden-Drenthe), Henk Jumelet (Provincie Drenthe), Johannes Kramer (Provincie Friesland)- alleen agendapunt 4, Hans Peereboom (Waterschap DOD), Erwin van Liempd (Het Drentse Landschap), Elaine Sapulete (Provincie Drenthe, verslag), Jori Wolf (Staatsbosbeheer- projectleider SER)

Afwezig: Hans Welle (Gemeente Ooststellingwerf), Jan ten Kate (de Wolden), Taco van Heiligenberg (Natuurmonumenten)

1. Opening en welkom

Henk van Hooft (voorzitter) opent de vergadering en heet iedereen welkom.

2. Vaststellen agenda

De agenda is ongewijzigd vastgesteld.

3. Verslagen van de stuurgroep van 17 november 2016 en 2 februari 2017

De verslagen zijn vastgesteld.

4. Soorten effect rapportage edelherten Drents-Friese Wold

De Soorten effect rapportage wordt, met de wijzigingen zoals op 2 februari voorgesteld, vastgesteld.

Op 2 februari hebben wij discussie gehad over het verdere traject. De afspraak die wij toen hebben gemaakt is dat we gaan kijken hoe wij introductie edelherten kunnen realiseren met preventieve maatregelen, beheersmaatregelen en compensatie; kortom een pakket van maatregelen om de introductie te kunnen begeleiden, beheersen en op lange duur zodanig te kunnen beheersen dat schade aan de landbouw en bosbouw grotendeels voorkomen wordt. Daartoe zullen aanvullende gesprekken met de landbouw gevoerd worden. Uitgangspunt is dat we er samen uit willen komen. De uitwerking wordt in een plan-van-aanpak opgeschreven. Daarnaast zouden toch de kosten voor volledige omheining worden berekend.

We maken een reactieronde over het concept-plan-van-aanpak.

Jan Bloemerts: Het was een goede bijeenkomst op de Veluwe, waarbij toch wel de gevoeligheden naar voren zijn gekomen. In het voortraject hebben we gesproken met lokale afdelingen en dat hebben wij na 2 februari voortgezet. We hebben 14 maart een bijeenkomst gehouden waarbij de voorzitter Henk van Hooft en Jori Wolf aanwezig waren. Het was een goede inhoudelijke bijeenkomst waar we met goed gevoel naar kunnen terugkijken. Maar waarbij de emotie ook goed voelbaar was en waarbij de emotie is gebleven. Met de boeren is met name gekeken naar het alternatief, gedeeltelijke omheining en alleen op de ecologische verbindingzones open laten en daar monitoring op zetten. Dat voorstel heeft geen vertrouwen kunnen krijgen van de agrariërs. LTO heeft een ledendichtheid ongeveer 2/3. Om ook te weten hoe niet-LTO-leden erover denken, heeft LTO hen ook geconsulteerd met de vraag 'wat is jullie mening, hoe kijken jullie er tegenaan?'. Daarbij is alleen meer versterking gekomen van de mening binnen LTO. Ook niet-leden rond het DFW zijn niet voor herten zonder volledig hek. LTO zal dus géén medewerking gaan verlenen aan uitwerken plan-van-aanpak met slechts een gedeeltelijke omheining.

LTO kan de stuurgroep niet verbieden met afzonderlijke boeren te gaan praten. Anderzijds landeigenaren hebben ook weer aanliggende burens die het zelfde probleem zullen ervaren. Het is wel zoeken naar de juiste woorden en keihard nee klinkt heel brutaal maar als je het zo wilt neerzetten komt het wel op een nee neer.

Henk van Hooft: Had daar bewust niet naar willen vragen maar we moeten wel helder zijn naar elkaar.

Homme Geertsma: De SER hebben we vastgesteld en 2 februari is besproken dat alle openstaande vragen in een Plan-van-aanpak uitgewerkt moeten worden. Voor de LTO is het plan-van-aanpak nu ook geen optie. Betekent dit dat we nu stoppen of moeten wij dan toch verder? Wij willen graag verkennen of er nog een middenweg is. Tijd moet niet een bepalende factor zijn en ook niet tijdens deze vergadering want volgens mij is dat een secundair belang. Primair staat voor ons voorop dat we de juiste belangenafweging maken met een doel! Het woord omgeving is nu vaak gevallen, maar omgeving is breder dan

alleen landbouw of natuur. Het doel is dat er ook een beleving moet plaatsvinden in het nationaal park. Dat moet een duurzame beleving zijn, het moet een natuurbeleving zijn, het moet een beleving zijn voor de toerist maar ook voor de eigen inwoners. Het moet ook uitnodigen tot nieuwe activiteiten. B&W van Westerveld heeft belang bij groot wild als dat toeristen brengt die geld in het gebied uitgeven. Dat heeft ook te maken met de leefbaarheid. Wij hebben er belang bij dat die introductie plaatsvindt maar de vraag is daarbij hoe? Is het vertrekpunt met introductie groot wild met een vrije uitloop? Wordt dit dan ook het breekpunt als we het daar niet over eens zullen worden? Het beeld bij boeren is dat het schade oplevert. Bij burgers is de verkeersveiligheid een vrees. Ik denk dat wij op dit moment die maatschappelijke discussie niet kunnen ombuigen en ook niet bij de boeren. Je hebt ook overheden met verschillende belangen. We zitten hier blijkbaar ook nog met verschillend mandaat. Kan de stuurgroep een besluit nemen dat niet past binnen de doelen van een gemeente? We hebben met dit voorstel teveel goud in handen zowel voor natuur als belevingswaarde om nu zo weg te gooien! Kunnen wij deze discussie beschouwen als vertrekpunt en niet als eindpunt?

Raymond Beerendonk: Vanuit de recreatiesector voelen wij wel mee met de problemen van de boeren. We moeten voorkomen dat herten op de akkers komen. Maar de recreatiesector is voor! De SER laat zien wat het ons oplevert. Ik hoor het woord democratie vallen. De SER laat zien dat omwonenden, natuurorganisatie en recreatieondernemers voor zijn. Het is ontzettend dat jammer dat LTO er niet in mee kan gaan, maar volgens mij heeft het LTO geen vetorecht. Dat wil niet zeggen dat we de agrarische sector moeten loslaten; we moeten naar oplossingen zoeken. Ik vind het jammer dat het een vertrouwensverlies zal zijn na al deze jaren en intensieve besprekingen.

Jan Bloemerts: Geeft aan de emotie te snappen van Raymond. Het was unaniem, unaniem zegt de landbouw van dit komt niet goed!

Raymond Beerendonk: Omwonende willen het wel en recreatieondernemers willen het ook. Ik vraag me nu dus af of de agrariërs vetorecht hebben?

Gert-Jan Bent: Het gaat ook om mijn mandaat vanuit gemeente Midden-Drenthe. Edelherten voegen wat toe aan beleving voor R&T en inwoners. Midden-Drenthe is ook voor de komst van herten. Maar in Midden-Drenthe ook agrariërs tegen de randen van het gebied aan. We hebben te maken met een bestaande situatie. Het is zeer wenselijk dat er een oplossing komt zodanig dat er geen schade op wordt gelopen. Onze voorkeur is dat je draagvlak houdt in je gemeenschap. Volledig hek heeft daarom de voorkeur.

Minne Wiersma: Wat wordt er bedoeld met omheind gebied? Je kunt namelijk op twee manieren uitleggen

Gert-Jan Bent: Zodanig dat de populatie (edelhert) niet in de buurt komt waar agrariërs/andere bedrijven zitten die daar nadeel van kunnen ondervinden.

Hans Peereboom: Geeft aan geen gebruik te maken van deze ronde, hij blijft bij de opmerkingen zoals op 2 februari gemaakt.

Bert Hummelen: Hij spreekt namens Bert het Hert. Bert het Hert wil graag verhuizen naar Drenthe. Bert geeft met het verhaal aan een voorstander te zijn dat de edelherten komen, zonder ze op te sluiten.

Johannes Kramer: Als provincies trekken wij gezamenlijk op. Heeft een aantal dingen tijdens de vergadering gehoord en respecteert de mening van het LTO, de ondernemers en gemeente want er ligt hier een probleem op tafel. We moeten hier nog goed met elkaar doorpraten, hoe gaan we hier uit komen. Ik weet hoe diep het ingrijpt bij de boeren. Anderzijds, het zou toch moeten kunnen? Ik vind het een gezamenlijke opgave, waar we alle creativiteit voor nodig hebben. Ben je bereid om te zoeken naar een oplossing met elkaar? Ik vind het lastig om nu ja of nee te zeggen.

Erwin van Liempd: Hoopt dat democratie zegeviert en we samen verder komen. Snapt de angst ook al is de verwachting dat de herten komende 10 jaar in het bos blijven. We moeten wel zorgen dat als er schade is, die eerlijk vergoed wordt en daar moeten we ook samen voor staan.

Minne Wiersma: Waar nog steeds alleen landbouw wordt genoemd wil hij ook dat bosbouw wordt meegenomen als risico. We hebben een belang en bij ons de maatschappij gaat het over productiebos. Edelherten vinden maisgewassen lekker en ook jonge bosgewassen. We zijn niet tegen de edelherten maar we willen ook zien dat als er zich schade voordoet dat het vergoed wordt (en/of vergoeding voor kosten van preventieve maatregelen). Er moet bij het proces van vergoeden een pragmatische en werkbare route uitgangspunt zijn.

Ruud Kreetz: Geeft aan beheerder te zijn van zo'n 5000 hectare bos. Daarnaast is Natuurmonumenten ook lid van LTO! Inkomsten uit natuur en landbouw zijn voor ons ook belangrijk. In 2014 is het Drentse Flora- en faunabeleid opnieuw vastgesteld. Er is ruimte voor (edel)herten, onder de voorwaarde dat er een SER wordt opgemaakt, met daarin alle positieve en negatieve consequenties. Kerngroep is er goed in geslaagd om alles te benoemen. Voor natuurmonumenten is het overduidelijk dat de edelherten hier thuis horen. Grote meerderheid van de achterban wil meer wild in Nederland. Het grootste deel begrijpt dat de schade voorkomen moet worden en dat daarvoor ook afschot nodig is. Eerste deel SER is vastgesteld we moeten gewoon verder, kijken waar de echte risico's zitten. Het introduceren in een volledige

afgeschermd ruimte is geen optie voor natuurmonumenten. Rasters zijn ondingen voor dieren en ook voor mensen. Willen we totaal afzien van rasters? Nee, je kunt met rasters op strategische plekken schade voorkomen. Ook bij een volledig raster zijn er slimme jongens die eruit springen. Een volledig raster kost gewoon heel veel geld (plaatsing en onderhoud). Kwaliteiten van Drenthe zijn de natuur en de natuurlijke omgeving. Daar komen de toeristen voor. Daarmee concurreren we met Gelderland. Gelderland voegt overal het icoon van herten toe. Als je de topkwaliteit van Drenthe wilt gebruiken, wordt dat versterkt door het edelhert. Wij denken dat Drenthe de edelherten verdient. Dat vergt wel bestuurlijke moed. Wij als natuurmonumenten zijn bereid om hierin mee te werken.

Dick Dijkstra: Er is al veel gezegd, hoe er naar gekeken wordt. We hebben er 4 jaar overgesproken en dit was het dan vanavond? Dat kan niet waar zijn. Hoe krijgen wij de LTO weer volledig aan boord? We hebben in Zuidwest een impuls nodig. Misschien moet je niet het hele gebied in de hekken zetten zoals Gert-Jan Bent heeft geformuleerd. We moeten de negatieve gevolgen zoveel mogelijk minimaliseren. We moeten hierover met het LTO uitkomen. Dat vergt ook moed van het LTO bestuur richting leden. Ik zou het zonde vinden om nu te zeggen we stoppen ermee. Laten we tijd nemen om er met elkaar uit te komen!

Henk Jumelet: Er wordt gepoogd ruimte te zoeken of in tijd of oplossingsgericht. Is er dan niet een mogelijkheid? Geeft aan de openheid te waarderen die geponeerd wordt tijdens het bestuurlijk overleg. Na vaststelling van het Flora en faunabeleid zijn er wel verkiezingen geweest. Geeft aan het ook niet te kunnen inschatten hoe er nu in de staten van Drenthe naar wordt gekeken. We moeten wel met een helder en eenduidig advies komen, anders herhaalt deze discussie zich in andere adviesorganen (CLG) en GS/PS.

Henk van Hooff: Leest brief/mail voor van Jan ten Kate (de Wolden). De Wolden sluit zich aan bij de opmerkingen van Midden-Drenthe over verschillende belangen.

Henk van Hooff: Als ik nu probeer waar te nemen op de argumentatie wat nu op tafel ligt. Kunnen wij hier op één lijn komen? Oproep van gezamenlijkheid, laten wij er voor zorgen dat wij hier samen uitkomen. Het tweede wat ik denk gehoord te hebben is het belang het mooie en het interessante van edelherten naar Drenthe. Wat ik opnieuw terug hoor, de zorg voor de schade zoals die tot nu toe meest pregnant door de landbouw en ook door maatschappij van weldadigheid is aangegeven. Als die schade er is moeten wij er mee kunnen omgaan en een oplossing kunnen vinden. Gemeenschappelijke noemer is dat wij die schade moeten beperken. Wij vinden het zo belangrijk dat wij elkaar niet klem moeten zetten we moeten ons de ruimte gunnen. Een oplossing moet worden gevonden. Conclusie: als ik nu zeg laten wij de tijd te gebruiken om het plan-van-aanpak uit te werken. In een zorgvuldig proces, waar zitten de bezwaren tegen het realiseren daarvan?

Jan Bloemerts: LTO wil de deur niet dichtgooien. Wij zijn ons ook als sector bewust van de maatschappelijke rol. Durft met stelligheid te zeggen de boeren natuur liefhebbers zijn een groot ding wat meespeelt dat is de factor vertrouwen. De weerstand is het grootst waar het gaat om de vergoeding van schade. Met name de factor vertrouwen, wat spreken wij nu af? Wat voor garantie kan daar worden in af gegeven? Daar zit nog een stukje opening in. Wat kunnen wij doen om de schade te beperken/vergoeden. Hoe kunnen wij hier afspraken over maken? En is dat voor de lange termijn zodanig dat we er samen vertrouwen in hebben dat we over en weer die afspraken na kunnen komen.

Er volgt een lange discussie over vertrouwen en wat nodig is om dat te herstellen.

Henk van Hooff: We hebben te maken met twee kanten van dezelfde medaille. Enerzijds is er weinig vertrouwen bij de LTO en agrarische sector dat er een goede regeling mogelijk is en daarom wil LTO niet verder meewerken aan een Plan-van-aanpak en anderzijds moet die goede regeling nog verder worden uitgewerkt door het plan-van-aanpak. Op dit moment staan de leden van de Stuurgroep verschillend in de vraag of, en zo ja de wijze waarop, we verder kunnen met het Plan-van-aanpak.

Henk van Hooff neemt op zich om in een bestuurlijke consultatieronde eerst uit te zoeken hoeveel ruimte er is om dicht bij elkaar te komen. Ik heb het voorstel te concluderen deze uitvoerige gedachtewisseling te stoppen. Dat wij geen besluit nemen dat wij opnieuw gesprekken zullen aangaan. Wordt vervolgd.....

Tot slot wordt afgesproken dat we geen persbericht uit zullen laten gaan en dat niemand hierover zal communiceren. Mochten er persvragen komen, dan verwijzen we naar de voorzitter.

5. Startnotitie revisie omgevingsvisie Drenthe

Henk van Hooff: Dit is geagendeerd omdat het ons goed lijkt dat wij met elkaar alert zijn hoe dat proces loopt en zien of er punten aan de orde komen die vanuit de verantwoordelijkheid van onze stuurgroep in onze opdracht aandacht verdienen.

Catrien Scholten: In de landelijke discussies van de Nationale Parken nieuwe stijl komt naar voren dat de provincies een rol krijgen in de aanwijzing/wijziging van de nationale parken, en dat het wel belangrijk is dat het omgevingsbeleid van provincies (en gemeenten) daar dan voldoende handvatten voor biedt om een gebied of meerdere gebieden aan te dragen als Nationale Parken. Het is dan ook belangrijk dat wij vanuit dat perspectief met elkaar ervoor zorgen dat de kwaliteit in deze regio in ieder geval past bij Nationale Parken.

Bert Hummelen: Juist de ontwikkelagenda lijkt mij het vertrekpunt. Zou het niet goed zijn dat wij als stuurgroep een geluid laten horen. Wanneer en hoe doen wij dat?

Dick Dijkstra: De omgevingsvisie is bindend voor de Provincie. Dus de reikwijdte is in die zin dat gene wat Provinciaal belang is.

Homme Geertsma: Er zijn randvoorwaarden waar je aan moet voldoen. Wat je bijvoorbeeld in de Stuurgroep bespreekt moet matchen met wat je in de omgevingsvisie hebt afgesproken.

Henk van Hooft: Het betekent in ieder geval dat we alert zijn, en ambtelijk zal gekeken worden of we op grond van de ontwikkelagenda en de landelijke discussie samen actie zinvol vinden. Dit komt de volgende vergadering terug als bespreekpunt.

6. Werkplan Regionaal Landschap 2017

Henk van Hooft: De achtergrond daarvan is dat wij de ontwikkelagenda hebben met heel veel punten. Met het werkplan proberen we iets meer te prioriteren. Dat geeft ook meer basis voor het secretariaat en van anderen in de richting van beschikbare tijd. Werkplan wordt vastgesteld.

7. Startnotitie visie Bezoekersonthaal

Catrien Scholten: Wij willen iets met ontwikkelen van poorten. Dus vanuit daar een klein stukje kader, is dit wat we dan vragen in die eerste verkenning?

Henk van Hooft: De hoofdlijn zijn de beelden en de verhaallijnen.

Homme Geertsma: Het moet niet iets algemeen zijn. Zoek ook de initiatieven op die er al zijn.

Henk van Hooft: Het gaat er niet om een nieuw model te maken waar alles zich in moet wringen. Het gaat vooral om de zaken die goed zijn te inventariseren en te behouden en daarnaast innovatie. Probeer te stroomlijnen en formuleer daarbij kwaliteitscriteria waar dat wenselijk is.

Catrien Scholten: Het gaat in de eerste instantie om de inventarisatie, van wat hebben we nu allemaal? En dan het verhaal met welke boodschap wordt het verteld. Op zoek ook naar nieuwe initiatieven, Raymond heeft ook al een paar keer gezegd 'ik wil nu wel poort worden'. Kijk daar eens naar, wat ondernemers zelf doen en hoe zou dat passen binnen een totaal plaatje. Verhalen zijn tegenwoordig in, we hebben in ons Bidbook ook al een duidelijk verhaal van wat we met de regio willen vertellen en wat eventueel de mogelijkheden zijn. Hebben wij poorten die dat verhaal willen en kunnen vertellen? Die vragen hoe zou je dat kunnen versterken zodat datgene wat wij met elkaar uit willen dragen ook zichtbaar is in het gebied. Cultuur, natuurgeschiedenis, historie, landschap. Als het er nog niet is, hoe gaan we die slag maken dat het wel zichtbaar wordt? Wie wil daar tijd en energie in stoppen?

Dick Dijkstra: Laten we ook bedenken, dat we niet geheel op ons zelf staan. We hebben ook te maken met de ontwikkeling van Frederiksoord waar het een en ander zal gaan gebeuren. Op het gebied van informatievoorziening zijn we ook vrij druk. Hoe kunnen we een digitale VVV ontwikkelen? Er vindt heel veel reuring plaats op dit moment.

Ruud Kreetz: Wat wil je nou precies? Gaat het om de poorten, gaat het om de boodschappen van de poorten? Gaat het om de herkenbaarheid van de poorten. Schrijf het van te voren op, maak het duidelijk.

Catrien Scholten: Geef Henk vd Horst de ruimte tot juni om te zoeken waar wij het over hebben. Ik kan wel opschrijven wat mijn beeld is maar ik denk dat het ook goed om hem met ondernemers, recreatieschappen in het veld te laten praten met de vraag 'wat is jullie beeld nou?'.
Bert Hummelen: Het onderwerp is vaker naar voren gekomen en niet afgetikt. Het een prima inventarisatie. Maar als wij dan ook iets beslissen dan moeten wij ook weten wat er op tafel komt.

8. Aangepaste regeling Nationale Parken

Catrien Scholten: De Provincie financiert het belangrijkste deel van onze inkomsten zodat wij werk kunnen uitvoeren. Daar ligt een uitvoeringsregeling onder die wordt nu herzien. Er zijn wettelijke wijzigingen doorgevoerd, en het concept is meegestuurd daar kunnen wij niks aan veranderen. Waar een open einde in zit, is dat er van ons verwacht wordt dat we op enig moment een afweging maken. Er ligt een voorstel, daar kunnen wij alles van vinden. Kunnen wij met dit voorstel transparant omgaan met aanvragen? Het voorstel voor de werkwijze wordt vastgesteld.

9. Ingekomen stukken

Geen op/aanmerkingen.

10. Mededelingen

Catrien Scholten: Geeft aan 10.1 is een uitnodiging (save the date), wie daar naar toe wil kan zich aanmelden. Het aanmelden kan bij Catrien.

11. Rondvraag en sluiting

Bert Hummelen: Ik vertegenwoordig de Stuurgroep in de projectgroep Holtingerveld. Voor het onderdeel toegangspoort met info centrum is een kleine stuurgroep, bestaande uit de gemeente Westerveld, SBB en provincie. Het lijkt erop dat overeenkomsten gereed zijn en getekend kunnen worden met als resultaat een infocentrum. De stuurgroep wordt verantwoordelijk voor het onderhoud van de inhoud van het infocentrum. Dit past binnen de communicatie opgave van de Stuurgroep, maar heeft wel financiële verplichtingen voor de toekomst. Henk van Hooft zal de overeenkomst namens de Stuurgroep tekenen.

Volgend bestuurlijk overleg vindt plaats op 22 juni 2017, 09.00 tot 11.00 uur (Provinciehuis)